

A biztonságos vidék (képzete). *A járvány hatása a vidékreprezentációra és a hozzá kapcsolódó társadalmi gyakorlatokra*

Csurgó Bernadett (TK Szociológiai Intézet) írása

2020. április 20.

Habár Boccaccio Dekameronja óta tudjuk, hogy járvány idején a vidék a biztonságot jelenti, vidékképünknek ez az eleme néhány héttel ezelőttig történelmi tapasztalatnak tűnt csupán. A pandémia jelentős változást hozhat a vidékről alkotott képzetekben és a hozzá kapcsolódó cselekvésekben, társadalmi gyakorlatokban egyaránt.

A vidékreprezentációk, vidékképzetek vizsgálata a vidékszociológia egyik kitüntetett témája, a vizsgálódások fókuszában a vidékről alkotott elképzelések és a hozzájuk kapcsolódó társadalmi cselekvések állnak (Mormont 1990; Halfacree 1995, 2007; Cloke–Little 2005; DuPuis 2006; Kovách 2007). Általános jelenségként azonosítható a fejlett világban a középosztály idealizált vidékképzete – melynek a legfontosabb elemei a csendesség, a lelki, szellemi béke, a természetközelség, a közösséghez tartozás és a hagyományok ápolása (Walker 2002; Bell 2006; Short 2006; Caftanzoglou–Kovani 2008; Csurgó 2013) –, és amely olyan cselekvéseket és társadalmi gyakorlatokat ösztönöz, mint a városból vidékre költözés, a vidéki turizmus és a vidékhez kapcsolódó háziipari és kistermelői termékek fogyasztása.

A magyar vidékkép kettős: van egy meglehetősen kritikai és egy idilli oldala. Míg a kritikai vidékképben a vidék állapotának és a vidéken élők életkörülményeinek nehézségein, a modernizáció hiányosságain van a hangsúly, addig az idilli vidékképben – amely erőteljesen kapcsolódik a középosztályi fogyasztási szokásokhoz Magyarországon is –, a hagyomány, a közösség, a természet, a csendesség, a helyi sajátosságok, a rusztikus berendezések, valamint a helyi élelmiszer és gasztronómia jelenik meg (Csurgó 2007, 2014; Kovách 2007; Megyesi 2007).

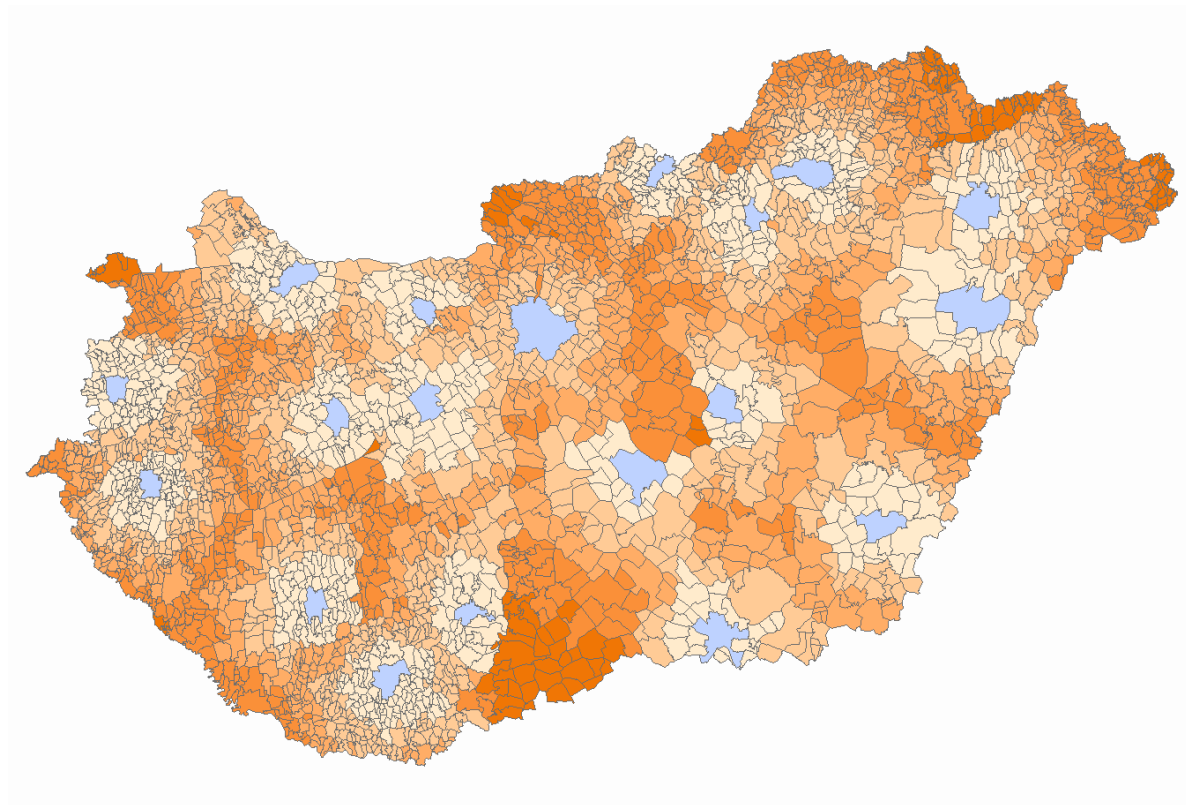
Az elmúlt évtizedek hazai vidékszociológiai kutatásai azt mutatják, hogy a vidék nosztalgikus idealizációja nálunk is fontos mozgatórugója a vidék szolgáltatásainak és termékei fogyasztásának, és ezt a vidéki települések többsége fejlesztési lehetőségként érzékeli (Csurgó 2014). Bár a városkörnyéki területeken a városi nyomás jelensége – azaz amikor a megnövekedett lakosságszám megterheli a helyi infrastruktúrát, közszolgáltatásokat és a környezetet egyaránt – is beazonosítható (Csurgó 2013). Az elemzések szerint a vidék pozitív képének nálunk is a legfontosabb elemei: a hagyomány, a közösség, a természetközelség, az egészséges élet és a biztonság, mely utóbbi főleg a közösségből adódó szociális biztonságot jelenti (Csurgó 2013; Csurgó–Megyesi 2016). Ami már most látszik a média-megjelenésekből is, hogy a járvány hatására a vidék képzete új jelentésekkel bővíthet, vagy még inkább bizonyos jelentései új értelmet, hangsúlyokat kapnak, és a hozzá kapcsolódó társadalmi gyakorlatok sokszor azonnali válaszreakciókat kényszerítenek ki, egyúttal új helyzetet teremtenek a vidéken élők számára, melyek egy része valószínűleg a járvánnyal együtt eltűnik, de más elemek tartós változást is eredményezhetnek.

A vidéki biztonság új jelentésekkel bővült. Járvány idején a vidéki csend és magány társadalmi távolságot lehetővé tevő biztonsága, illetve biztonság reprezentációja felerősödik, ami jól látszik abból is, hogy világszerte megindultak a hétvégi ház- és nyaralótulajdonosok – azaz jellemzően városi közép és felső osztályok tagjai, akik ezt megtehetik – a városokból a biztonságosabbnak tűnő vidéki térségekbe. Mindez azon túl, hogy a járvány terjedését felerősítheti, jelentős többletterhet jelent a kistelepülések számára például a helyi

élelmiszerellátás, távközlés és internethálózat, egészségügyi rendszer esetében, hogy csak a leglényegesebbeket említsük.¹

Szintén a sajtóból és a hazai települések közösségi médiában megjelenő híradásaiból láthatjuk, hogy a biztonság mellett illetve hozzá kapcsolódóan a vidék egy másik fontos sajátossága *a jó levegő és természetközelség* nem csak a második otthonukba menekülőket, de a városi társadalom rekreálódni vágyó tagjait is a vidéki települések irányába való mozgásra ösztönzi.

1. ábra Elérési idő megyeszékhelyig, Budapestig (2016)

Elérési idő percben

30 perc alatt 30,1 – 45 perc 45,1 – 60 perc 60,1 – 90 perc 90 perc felett

 megyeszékhely, Budapest

A városokból a város környéki kistelepülésekre „kiáramlók” valószínűleg a biztonságos kikapcsolódást keresik, de a híradások és települési válaszreakciók alapján úgy tűnik, hogy sokszor tömegesen jelennek meg, amit a kistelepülések még nagyobb veszélyként és teherként élnék meg, mint a nyaraló és telektulajdonosok megjelenését. A városi nyomásnak egy új formáját hozta létre a járvány, ami azonnali válaszreakcióra kényszerítette a vidéki települések vezetőit. A helyzetet a népszerű kirándulóhelyek és városközeli települések a

¹ A Hétfa kutatóintézet munkatársai már készítettek is egy elemzést arra vonatkozóan, hogy az előregedő lakosság miatt, melyek a legnagyobb kockázatú hazai üdülőkörzetek.
<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20200404/koronavirus-ime-a-terkepek-melyik-magyar-jarasokat-veszelyeztetetik-leginkabb-a-nyaralujukba-lekoltozok-424090>

felszólító tábláktól a közterületek lezárásán át, a nem helyi lakosság kitiltásáig típusú intézkedésekkel próbálják kezelni.

A vidéki biztonság fogalmát – bár hagyományosan a járvány előtt is összekapcsolódott az élelmiszerbiztonsággal – úgy tűnik, hogy a járványhelyzet fel- illetve megerősítette. Mind a jelenlegi híradások, mind a korábbi kutatások (Csurgó 2014) alanyainak jelenlegi tapasztalatai² is azt mutatják, hogy a vidéki kistermelői termékek iránt megnövekedett az igény a járvány idején. Ezek a kisüzemekben előállított, rövid távolságból érkező, csomagolásmentes termékek most a „vírusmentesség” biztonsága miatt váltak fontossá. Mind helyben, mind pedig a jellemzően a vidéki termelőket és városi fogyasztókat az Internet segítségével összekötő bevásárlóközösségeken, online piacokon keresztül egyre többen keresik a helyi, családi- vagy biogazdaságokban, manufaktúrákban előállított termékeket. A helyi termelők, kosárközösségek, helyi termékboltok pedig a helyzetre gyorsan reagáltak, és az átvételi pontok helyett házhoz szállítják a termékeiket. A képhez hozzátartozik, hogy a jellemzően drágább kistermelői termékeket főleg a felsőbb osztályok tagjai tudják megvásárolni, ami különösen igaz a bevásárlóközösségek hálózataira. A helyi közvetlen értékesítések valószínűleg a helyi társadalom szélesebb rétegét érinthetik, de ezek kevésbé jelentős felvevőpiacként jelennek meg általában, és járvány idején egyaránt.

Összességében tehát az látszik, hogy a járvány hatására a vidéki biztonság képzete új jelentéstartalmakkal bővült, illetve a biztonság új jelentéseket kapott úgy, mint a magány, és társadalmi távolság biztonsága, a biztonságos rekreációs tér, valamint a vidéki kistermelői termékek élelmiszerbiztonsága. Fontos megjegyezni, hogy a vidéki biztonság reprezentáció társadalmi cselekvőjeként is úgy tűnik, hogy jellemzően a városi felsőbb osztályok azonosíthatók, ők azok, akik a vidéki biztonság nyújtotta lehetőségekkel és szolgáltatásokkal élni tudnak még a járvány idején is. A vidéki biztonsághoz kapcsolódó társadalmi cselekvések és gyakorlatok pedig elsősorban nyomásként, és csak részben lehetőségként jelennek meg a vidéki településen élők és termelők számára a járvány idején.

Mi lesz a járvány után? Vajon a vidéki biztonság megnövelheti a vidéki elvonuló turizmus iránti igényt, főleg ha a külföldi utazások csak lassan és csak kevesek számára lesznek elérhetők? Új értelmet nyer-e a második otthon, ami ingatlanvásárlásra ösztönzi a városi tehetősebb rétegeket? Vajon a távoli vidék biztonságának vonzása új településeket kapcsolhat-e be a vidékturizmusba? A járvány idején megjelenő új fogyasztókat meg tudják-e később is őrizni a kistermelők? Összességében tehát a vidék biztonságához kapcsolódó társadalmi gyakorlatok, amik a járvány idején inkább veszélyként és nyomásként jelennek meg a vidékiek számára, vajon a járvány után rejthetnek-e magukban lehetőségeket?

Hivatkozások

Bell, D. (2006) Variations on the Rural Idyll. In Marsden, T. – Mooney, P. – Cloke, P. (szerk.) *The Handbook of Rural Studies*. London: SAGE Publications Ltd. 149–160.

Caftanzoglou, R. – Kovani, H. (2008) Cultural Identities and Integration in Rural Greece. *Sociologia Ruralis*, 37, 240–254. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-9523.1997.tb00048.x>.

² Néhány korábbi interjúalannal sikerült újra felvenni a kapcsolatot, míg mások tevékenységét a közösségi médián keresztül követtem.

- Cloke, P. – Little, J. (2005) *Contested Countryside Cultures: Rurality and Socio-cultural Marginalisation*. Routledge.
- Csurgó B. (2007) Képek és képzetek a mai magyar vidékről. *Vidékiek és városiak. A tudás- és imázshasználat hatásai a vidéki Magyarországon*. 45–66.
- Csurgó B. (2013) *Vidéken lakni és vidéken élni : A városból vidékre költözők hatása a vidék átalakulására*. Budapest: Argumentum – MTA TTK Szociológiai Intézet.
- Csurgó B. (2014) A vidék nosztalgijája : kulturális örökség, turizmus- és közösségszervezés három észak-alföldi kistérségben. *socio.hu*, 4 (2), 1–20.
<http://dx.doi.org/10.18030/SOCIO.HU.2014.2.1>.
- Csurgó B. – Megyesi B. (2016) Képzelt különbségek A városi és vidéki közösségek, társas kapcsolatok kvantitatív vizsgálata. *socio.hu*, 3.48–65.
<http://dx.doi.org/10.18030/socio.hu.2016.3.48>.
- DuPuis, M. (2006) Landscapes of desires? In Cloke, P. – Marsden, T. – Mooney, P. (szerk.) *Handbook of Rural Studies*. SAGE. 124–132.
- Halfacree, K. H. (1995) Talking about rurality: Social representations of the rural as expressed by residents of six English parishes. *Journal of Rural Studies*, 11 (1), 1–20.
[http://dx.doi.org/10.1016/0743-0167\(94\)00039-C](http://dx.doi.org/10.1016/0743-0167(94)00039-C).
- Halfacree, K. (2007) Trial by space for a ‘radical rural’: Introducing alternative localities, representations and lives. *Journal of Rural Studies*, 23 (2), 125–141.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.jrurstud.2006.10.002>.
- Kovách, I. (2007) A múlt és jelen vidékképe. Bevezetés. In Kovách I. (szerk.) *Vidék- és falukép a változó időben*. Budapest: Argumentum. 7–11.
- Megyesi, B. (2007) A magyar lakosság vidékkel kapcsolatos attitűdjei. In Kovách I. (szerk.) *Vidékiek és városiak. A tudás- és imázshasználat hatásai a vidéki Magyarországon*. L’Harmattan – MTA PTI. 27–45.
- Mormont, M. (1990) Who is rural? or How to be Rural: Towards a Sociology of the Rural. In Marsden, T. – Lowe, P. – Whatmore, S. (szerk.) *Rural Restructuring*. London: David Fulton. 21–44.
- Short, B. (2006) Idyllic ruralities. In Cloke, P. – Marsden, T. – Mooney, P. (szerk.) *Handbook of Rural Studies*. SAGE. 133–148.
- Walker, G. (2002) Contemporary clerical constructions of a spiritual rural idyll. *Sociologia Ruralis*, 42 (2), 131–142. <http://dx.doi.org/10.1111/1467-9523.00206>.